

AGREGATORIUM CZASU, MIEJSCA I AKCJI EUROPEJSKIE SYMPOZJUM I WYSTAWA: PROCESY OD TEORII IDEI DO REALIZACJI FORMY

Tomasz Matuszewicz

Politechnika Poznańska, Wydział Architektury,
ul. J. Rychniewskiego 2, 61-131 Poznań, Poland
E-mail: tomasz.matuszewicz@put.poznan.pl, ORCID: 0000-0002-4000-8707

DOI: 10.24427/aea-2021-vol13-no2-02

AGREGATORIUM. TIME, PLACE AND ACTION EUROPEAN SYMPOSIUM AND EXHIBIT: PROCESSES FROM THEORY OF IDEA TO IMPLEMENTATION OF FORM

Abstract

Agregatorium may be an important factor for culture-forming and expert meetings. The underlying assumption of the Symposium is to search for a new *spiritus movens*, criteria and reasons to plan, design and create artefacts, spaces and places by analysing phenomena that have already been extensively studied and evaluated. The overriding criterion may be the role of space generated by the local code, enabling the process of humanisation as visualised in art, spontaneous action and openness to the potential recipient as well as interaction.

The Agregatorium exhibition programme covers the presentation of artistic attitudes in the field of architecture, design, visual arts and urban planning as well as interdisciplinary activities in the field of landscaping and broader education.

The programme priority of the symposium and exhibition is to bond, in the course of shared exhibitions of works and achievements, the personalities of famous architects, artists and designers, as well as the attitudes of young artists.

Visual and ideological confrontation can be attractive for the recipient, and become a contribution to discussions and meetings among theorists, artists, architects, urban planners, as well as the audience involved.

At the European Agregatorium, we deal with cognitive processes resulting from the principle of synergy and value.

Streszczenie

Praca prezentuje badania prowadzone na Wydziale Architektury Politechniki Poznańskiej w zakresie transformacji i kreacji nowych kodów kulturowych współistniejących z wysokiej jakości przestrzenią architektoniczną pałacu projektu Stanisława Zawadzkiego w Lubostroniu oraz publicznej realizacji prac wielu autorów poprzez uzupełnianie i rozszerzanie historycznej struktury funkcjonalno-przestrzennej architektoniczno-urbanistycznego założenia o nowe, czasowe elementy związane ze sztuką.

Badania koncentrują się na identyfikacji i klasyfikacji zaistniałych związków w przestrzeni architektonicznej pałacu oraz oranżerii pod kątem implementacji komplementarnych form artystycznych do wyposażenia wnętrza. Przeprowadzona została ocena tych relacji pod względem warstwy semantycznej, transkulturowej i intermedialnej agregacji społecznej – procesu twórczego oraz walorów estetyczno-wizualnych. Głównym celem badawczym jest analiza wpływu sztuki na kreację wysokiej jakości przestrzeni architektonicznej i otoczenia w obszarze historycznego zespołu pałacowego w Lubostroniu.

Keywords: cooperation; transformation; aggregation; meeting; creation; architecture; art

Słowa kluczowe: współdziałanie; transformacja; agregacja; spotkanie; tworzenie; architektura; sztuka

LUBOSTROŃSKIE AGREGATORIUM

1. WOBEC CZASU MIEJSCA I AKCJI

Prezentowany artykuł składa się z dwóch komplementarnych części, pierwsza to raport w formie sprawozdania z omawianego wydarzenia, druga zawiera omówienie teoretycznych podstaw sympozjum i przyjętej metody badawczej. Raport przedstawia uczestników interdyscyplinarnego spotkania i choć stawia sobie za cel przede wszystkim sprawozdanie z wydarzenia, to wymaga jednak pewnej oceny, a w tym szczególnym przypadku samooceny. Autor artykułu i sympozjum/wystawy sam musi udzielić sobie, ale także wszystkim wymienionym uczestnikom/współautorom wartościującej bądź deprecjonującej recenzji. Należy jednak pamiętać, że celem Europejskiego sympozjum było nawiązanie do tradycji kultury antycznej (śródziemnomorskiej), w której współobecność w danym miejscu pozwalała czerpać z wzajemnych relacji ludzi i miejsca, rozprawiać o rzeczach zarówno przyziemnych, jak i ostatecznych. Europejska nauka zaczęła się od biesiady, a przeobraziła się w dysputę filozoficzną, zaś miejsce spotkania w gajach oliwnych w architekturę... Skrót myślowy zakreśla pewien obszar znaczeń i otwiera na proces łączenia/agregacji, który miał miejsce w trakcie Agregatorium, ale który w istocie stanowi początek nowego formułowania idei i ich materializacji dla uczestników w czasie teraźniejszym i przyszłym.

1.1. Patronat i Komitet Naukowy

W Lubostroniu w dniach 22–26 lipca 2019 roku odbyło się Agregatorium Czasu, Miejsca i Akcji. Europejskie sympozjum i wystawa: *Procesy od Teorii Idei do Realizacji Formy* pod honorowym patronatem: **prof. dr. hab. Marka Świtońskiego**, prezesa Oddziału PAN w Poznaniu; **prof. dr. hab. inż. Tomasza Łodygowskiego**, rektora Politechniki Poznańskiej; **prof. dr. hab. Jolanty Rudzkiej-Fabisiak**, rektora Akademii Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi; **dr. Jerzego Ilkosza**, dyrektora Muzeum Architektury we Wrocławiu; **dr. hab. inż. arch. Ewy Pruszewicz-Sipińskiej**, **prof. Politechniki Poznańskiej**, dziekana Wydziału Architektury Politechniki Poznańskiej (dalej: WA PP).

Funkcję Przewodniczącego Komitetu Naukowego przyjął prof. dr. hab. Augustyn Bańka, Oddział PAN w Poznaniu, a członkami tego gremium zostali natomiast (w kolejności alfabetycznej): dr. hab. Maciej Aleksandrowicz, prof. ASP, Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie; dr. hab. inż. arch. Robert Ast, Oddział PAN w Poznaniu, WA PP; prof. dr. hab. inż. arch. Wojciech Bonenberg, Komitet Architektury i Urbanistyki PAN, WA PP; prof. Gabriela Christmann, Leibniz-Institut für Raumbezogene Sozialforschung, Erkner/Leibniz Institute for Spatial Social Research of Erkner; dr. hab.

inż. arch. Bartosz Czarnecki, prof. PB, Politechnika Białostocka; dr. hab. Andreas Guskos, prof. AS, Akademia Sztuki w Szczecinie; dr. hab. inż. arch. Krystyna Januszkiewicz, prof. ZUT, Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny; dr. hab. Jerzy Kaczmarek, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; dr. hab. Tomasz Matuszewicz, prof. PP, Oddział PAN w Poznaniu, WA PP; prof. arch. Mita Mladenovicz, Uniwersytet w Belgradzie, WA PP; prof. dr. hab. Katarzyna Popowa-Zydroń, Akademia Muzyczna w Bydgoszczy; dr. hab. inż. arch. Ewa Pruszewicz-Sipińska, prof. PP, dziekan WA, Oddział PAN w Poznaniu; prof. dr. Bohdan Tymkiv, Przykarpacki Uniwersytet Narodowy im. Wasyla Stefanyka, Iwano-Frankowsk; assoc. prof. dr. Mehmet Uysal, Necmettin Erbakan University, Wydział Architektury, Konya, Turcja oraz prof. dr. hab. Andrzej Wielgosz, Uniwersytet Artystyczny w Poznaniu, Oddział PAN w Poznaniu;

Na Europejskie sympozjum złożyły się takie wydarzenia, jak: plener, konferencja, wystawa, rozumiane jako procesy czasoprzestrzenne wzajemnie się uzupełniające i wzbogacające uczestników. Motto stanowiły słowa:

Wszystko, co rzeczywiste, napotyka opór, dzięki któremu myśl nie znika z szybkością światła, ale miesza się z materią i czasem na chwilę działania.

Tomasz Matuszewicz

W autorskim opisie zamieszczonym na stronie www Sympozjum czytamy o założeniach programowych:

„Agregatorium może być istotnym czynnikiem w kulturotwórczych i eksperckich spotkaniach. Założeniem sympozjum jest poszukiwanie nowego spiritus movens, kryteriów i powodów dla planowania, projektowania i tworzenia artefaktów, przestrzeni i miejsc przez analizę zjawisk, które były wielokrotnie badane i wartościowane. Kryterium nadrzędnym może być rola miejsca, które generuje lokalny kod, przez który może następować proces humanizacji uwidoczniiony w sztuce, spontanicznym działaniu i otwarciu na potencjalnego odbiorcę i interakcję.

Program wystawienniczy Agregatorium zakłada prezentację postaw artystycznych w zakresie architektury, designu, sztuk wizualnych, urbanistyki i interdyscyplinarnych działań w zakresie kształtowania krajobrazu i szeroko pojętej edukacji.

Priorytetem programowym sympozjum i wystawy może być zbliżenie, podczas wspólnych ekspozycji dzieł i dokonań, osobowości znanych architektów, artystów i projektantów, jak również postaw młodych twórców.

Ideowa i wizualna konfrontacja może być atrakcyjna dla odbiorcy, przyczynkiem do dyskusji i spotkań,

Ryc. 1. Pałac w Lubostroniu, fragment wystawy Agregatorium. Na pierwszym planie realizacja plenerowa.; M. Pobiedziński, *Obiekt malarski*; fot. autor

Ryc. 2. Pałac w Lubostroniu; fot. autor

zarówno teoretyków, twórców, architektów, urbanistów, jak również zaangażowanej publiczności.

W Europejskim Agregatorium możemy mieć do czynienia z procesami poznawczymi, wynikającymi „z zasady synergii i wartości”¹.

1.2. Plener, 22–26 lipca 2019

Tomasz Matuszewicz zaprosił do współkuratorstwa oraz udziału w plenerze artystów reprezentujących ważne ośrodki artystyczne i naukowe: Kraków – Miłosz Pobiedziński ASP, Piotr Idzi, [Politechnika Krakowska – przyp. red.]; Łódź – Ewa Kostrzewska ASP; Szczecin – Dorota Tołłoczko-Femerling, [Akademia Sztuki – przyp. red.]; Wrocław – Marek Sienkiewicz ASP, Beata Fertala-Harlender, [Wyższa Szkoła Handlowa – przyp. red.]; Gdańsk – Sylwia Jakubowska, Anka Leśniak ASP. Zadaniem artystów było przygotowanie instalacji do wybranego miejsca należącego do kompleksu pałacowego. Przykładem może być realizacja Sylwii Jakubowskiej, która zaanektowała skarbiec,

¹T. Matuszewicz, katalog Europejskiego sympozjum i wystawy Agregatorium

wykorzystując znajdujące się tam gabloty i wypełniając je figurkami; autorski kontrapunkt stanowił natomiast monumentalny rysunek znajdujący się w oranżerii. Malarskie obiekty Miłosza Pobiedzińskiego, które opisywały historię miejsca i budowy pałacu, artysta rozmieścił w otoczeniu i w różnych wnętrzach pałacu, tworząc interaktywny czasoprzestrzenny artefakt-przewodnik. Warta wyróżnienia jest realizacja Anki Leśniak, która

na balkonie w rotundzie umieściła cytaty i fartuszek masoński dedykowany Zofii Skórczewskiej, właścicielce Lubostronia. Instalacja sąsiaduje z płaskorzeźbą Michała Ceptowskiego, która podkreśla wkład Marianny Skórczewskiej w budowę Kanału Bydgoskiego. Rola kobiet uwypukla także inna płaskorzeźba znajdująca się w rotundzie: królowa Jadwiga przyjmująca Konrada von Jungingena.

Ryc. 3. Pałac w Lubostroniu, rotunda, instalacja Anki Leśniak. Artystka na balkonie w rotundzie umieściła cytaty/opinię Fryderyka Wielkiego na temat Zofii Skórczewskiej oraz fartuszek masoński dedykowany właścicielce Lubostronia; fot. autor

Ryc. 4. Pałac w Lubostroniu, rotunda, instalacja Anki Leśniak, po prawej stronie płaskorzeźba upamiętniająca wybudowanie Kanału Bydgoskiego, która przedstawia Mariannę Skórczewską prezentującą Fryderykowi Wielkiemu jego projekt. Powyżej Marianna trzyma wieniec laurowy, co wskazuje, że dzieło inżynierskie zostało zwieńczone sukcesem, ale jednocześnie podkreśla polsko-niemiecką współpracę gospodarczą; fot. autor

Ryc. 5. Pałac w Lubostroniu, skarbiec, fragment wystawy Agregatorium, instalacja pt. *Kingsize*, skarbiec autorstwa Sylwii Jakubowskiej, która powstała podczas pleneru; fot. autor

Ryc. 6. Pałac w Lubostroniu, skarbiec, fragment wystawy Agregatorium, detal instalacji pt. *Kingsize,skarbiec* autorstwa Sylwii Jakubowskiej; fot. autor

1.3. Sympozjum, 25 lipca 2019 roku

Prelegenci: powitanie – dyrektor pałacu w Lubostroniu Andrzej Budziak; przewodniczący Komisji Urbanistyki, Planowania Przestrzennego i Architektury PAN, Oddział PAN w Poznaniu Tomasz Matuszewicz.; Koncert inauguracyjny – Jakub Kuszlik.

Pozostali prelegenci:

1. Dr hab. Wiesława Żyszkowska, Wrocław,
2. Prof. dr hab. Augustyn Bańka, Uniwersytet Humanistycznospołeczny SWPS,
3. Dr hab. Artur Jocz, prof. UAM,
4. Dr hab. inż. arch. Teresa Bardzińska-Bonenberg, prof. UAP [Uniwersytetu Artystycznego im. Magdaleny Abakanowicz w Poznaniu – przyp. red.],
5. Prof. dr hab. Andrzej Wielgosz, UAP,
6. Dr hab. inż. arch. Przemysław Biskupski, PP,
7. Dr hab. inż. arch. Radosław Berek, prof. PP,
8. Dr hab. inż. arch. Robert Ast, prof. PP,
9. Mgr inż. arch. Zuzanna Litewka, mgr inż. arch. Zbigniew Litewka, prof. dr hab. Andrzej Litewka,
10. Dr hab. inż. arch. Bartosz Czarnecki, prof. PB,
11. Dr hab. inż. arch. Maciej Janowski, PP,
12. Mgr inż. Andrzej Billert, Oddział PAN w Poznaniu,
13. Dr hab. Jerzy Kaczmarek, prof. UAM,
14. Prof. dr hab. Jarosław Rybicki, PG [Politechnika Gdańska – przyp. red.],
15. Dr hab. Andreas Guskos, prof. AS Szczecin,
16. Dr hab. Tomek Wendlad, prof. AS Szczecin,
17. Dr Marcin Mielczarek, ASP Łódź,
18. Dr Piotr Idzi, PK,
19. Prof. dr hab. Andrzej Leśnik, UAP,
20. Dr Beata Fertala-Harlender, WSH Wrocław,
21. Dr Olga Kiedrowicz, AS,
22. Dr hab. Robert Kaja, prof. ASP Gdańsk,
23. Dr hab. Arkadiusz Marcinkowski, prof. AS,
24. Tomio Matsuda, prezes A21 Osaka (Japonia),
25. Dr hab. Krzysztof Mazur, prof. UMK [Uniwersytet Mikołaja Kopernika – przyp. red.],
26. Dr hab. Józef Wąsacz, PK,
27. Dr Marek Sienkiewicz, ASP Wrocław
28. Dr hab. Tomasz Matuszewicz, prof. PP.

Poster Session:

29. Dr hab. Lech Frąckowiak, WA PP,
30. Dr inż. arch. Borys Siewczyński, mgr inż. arch. Krystian Laszewicz, mgr inż. arch. Jan Szot, WA PP,
31. Dr inż. arch. Karolina Sobczyńska,
32. Mgr inż. arch. Anna Szkołut.

AGREGATORIUM CZASU, MIEJSCA I AKCJI. EUROPEJSKIE SYMPOZJUM I WYSTAWA ...

Ryc. 7. Agregatorium Czasu, Miejsca i Akcji. Europejskie sympozjum, wykład inauguracyjny: dr hab. Wiesława Żyszkowska, *Idea przestrzeni w formie kartograficznej*; fot. autor

Ryc. 8. Agregatorium Czasu, Miejsca i Akcji. Europejskie sympozjum, sesja inauguracyjna: dr hab. Artur Jocz, *Kosmos czy chaos. Rozważania o filozoficznych próbach opisanía świata*, 25 lipca 2019 roku, pałac w Lubostroniu, rotunda; fot. autor

Ryc. 9. Agregatorium Czasu, Miejsca i Akcji. Europejskie sympozjum, wykład inauguracyjny: dr hab. inż. arch. Teresa Bardzińska-Bonnenberg, prof. UAP, *Kształtowanie założeń rezydencyjnych i reprezentacyjnych – rola osi kompozycyjnych*; fot. autor

Ryc. 10. Agregatorium Czasu, Miejsca i Akcji. Europejskie sympozjum, sesja inauguracyjna: prof. dr hab. Augustyn Bańka, *Nowe wspaniałe światy jako Agregatorium, Czasu, Miejsca i Akcji. Ciągłość historii od Edenu po Silicon Valley*; fot. autor

Ryc. 11. Agregatorium Czasu, Miejsca i Akcji. Europejskie sympozjum, sesja plenarna: dr hab. Arkadiusz Marcinkowski, prof. AS Szczecin, Tomio Matsuda, prezes A21 Osaka (Japonia), 25.07.2019 roku, pałac w Lubostroniu, rotunda; fot. autor

**1.4. Wystawa (poplenerowa i programowa),
26 lipca 2019 roku**

W ramach wystawy prace prezentowali (w kolejności alfabetycznej): Karol Badyna, Andrzej Banachowicz, Jan Berdyszak, Piotr Błażejewski, Anna Bochenek, Anna Bujak, Tomasz Bukowski, Anna Cizewska-Czarnecka, Tatiana Czekalska & Leszek Golec, Piotr Paweł Drozdowicz, Beata Fertala-Harlender, Lech Frąckowiak, Aleksandra Gieraga, Magda Grzybowska, Andreas Guskos, Piotr Idzi, Sylwia Jakubowska, Ewa Janus, Josef Janyković, Małgorzata Marta Kazi-

mierzak, Olga Kiedrowicz, Małgorzata Kopczyńska, Ewa Kostrzevska, Patryk Kovačovský, Anna Kramm, Anka Leśniak, Andrzej Leśnik, Andrzej Maciej Łubowski, Alicja Majewska, Arkadiusz Marcinkowski, Eugeniusz Matejko, Tomasz Matuszewicz, Krzysztof Mazur, Marcin Mielczarek, Tomasz Musiał, Grzegorz Nowicki, Miłosz Pobiedziński, Jolanta Rudzka-Habisiak, Marek Sienkiewicz, Katarzyna Słuchocka, Joanna Stefańska,, Tomasz Świtalski, Jolanta Wagner, Marek Wagner, Józef Wąsacz, Tomasz Wendland, Andrzej Wielgosz i Ryszard Wilk.

Ryc. 12. Pałac w Lubostroni, fragment wnętrza w przyziemiu, pomiędzy oknami. A. Banachowicz, tryptyk: *Trough Merry Experience*, 2019; fot. autor

Ryc. 13 i 14. A. Banachowicz, tryptyk: *Trough Merry Experience*, 2019. Poniżej fragment wnętrza w przyziemiu: dywan na ceramicznej posadzce, pałac w Lubostroniu; fot. autor

Ryc. 15. Pałac w Lubostroniu, fragment wnętrza. Jolanta Rudzka-Habisiak, *Gobelin*. Potrójna relacja do tryptyku Andrzeja Banachowicza, dywanu i kwadratowej posadzki; fot autor

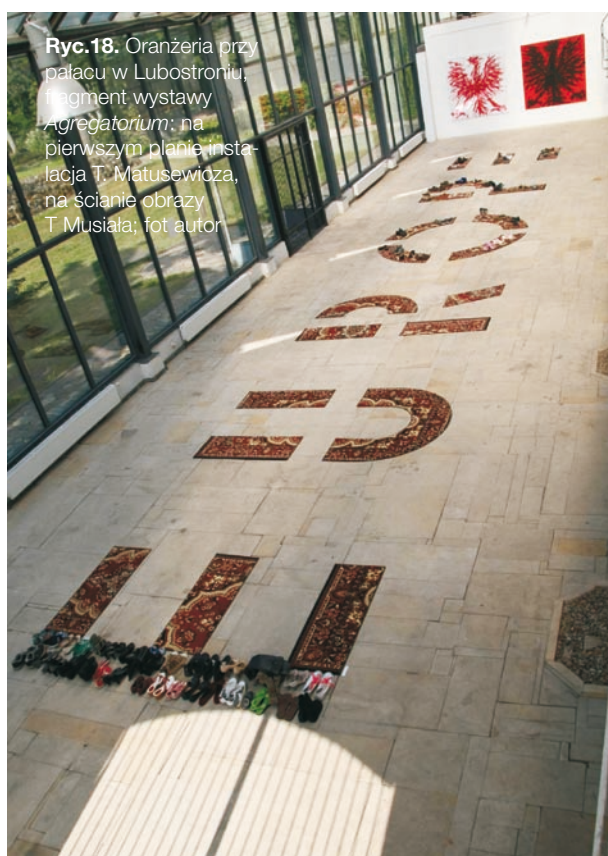

Ryc. 16. Oranżeria przy pałacu w Lubostroniu, widok na wystawę od strony pałacu; fot. autor

Ryc. 17. Oranżeria przy pałacu w Lubostroni, fragment wystawy *Agregatorium*: widok na wystawę z poziomu antresoli; fot. autor

Ryc. 18. Oranżeria przy pałacu w Lubostroni, fragment wystawy *Agregatorium*: na pierwszym planie instalacja T. Matusiewicza, na ścianie obrazy T. Musiała; fot. autor

Ryc. 19.

Ryc. 19. Pałac w Lubostroni, fragment wnętrza gabinetu z polichromią Smuglewiczów – aranżacja wystawy *Agregatorium*, T. Matusiewicz, *Monument EUROPE*. Umieszczona pod szklanym akwariem makieta wykorzystuje boczne światło wpadające przez okno; zabieg wystawienniczy jest zbieżny z zabiegiem formalnym zastosowanym przez autora fresku. Motyw architektoniczny antycznej świątyni tworzy synergiczny wzmacniony przekaz dla związku architektury i malarstwa wpisane we wnętrze architektoniczne, które nawiązuje do antycznego dekorowania ścian. Dla percepcji i recepcji makiety idei monumentu stanowi agregację/samodefiniującą się komentarz; fot. autor

2. EURONY – EFEKTY BADAŃ

Artykuł stanowi streszczenie opracowania badań, którego punktem centralnym jest przeprowadzone w zabytkowym zespole pałacowym w Lubostroniu w dniach 22–26 lipca 2019 roku AGREGATORIUM Czasu, Miejsca i Akcji. Europejskie sympozjum i wystawa: *Procesy od Teorii Idei do Realizacji Formy*. Tytuł wprowadzie nie doprecyzowuje, ale umożliwia badanie fenomenu samoświadomości. Można przypuszczać, że symultanicznie zachodzi proces dojrzewania świadomości, która wraz ze swoim rozwojem pobiera informacje z otoczenia, aby wyklarować się w niej zakres zebranych wrażeń, na podstawie których wchodzi w fazę twórczego kształtowania środowiska, z jakiego wynika. Motto: *Wszystko, co rzeczywiste, napotyka opór* – jak podaje Władysław Tatarkiewicz – *Rzeczywistość jest pojęciem szerszym od natury, obejmuje bowiem wytwory człowieka, kulturę, dzięki której myśl nie znika z szybkością światła, ale miesza się z materią i czasem na chwilę działania* [W. Tatarkiewicz 1975]. Proces *mieszania się z materią i czasem* można porównać do momentu, w którym idea-ziarno obumiera, ale w czasoprzestrzennym rozwoju rośliny powstaje obraz/informacja o jej kształcie zawarta w ziarnie. Architektoniczna forma pałacu w Lubostroniu stanowi bogate środowisko – glebę, na której odbiorca/twórca może dokonywać nowych rozwiązań w zakresie kształtowania idei/myśli i zapisu percepcji i recepcji – kształtowania samoświadomości – *spiritus movens* do realizacji formy – zamknięcia procesu odpowiedzi na szeroko zakrojony temat postawiony uczestnikom sympozjum. Zdaniem organizatora ma powodować poszukiwanie i wyartykułowanie autorskiego imperatywu twórczego lub badanie środowiska/dziedziny, która jest dyscypliną uprawianą zawodowo. Dla teoretyków i twórców MMXIX pojęcie idei ma indywidualne cechy, powód do działania i swoje zasady funkcjonowania. Towarzyszy jej poszukiwanie/odkrywanie, a plener, sympozjum i wystawa stworzyły warunki do wymiany informacji i dialogu:

Formowanie zaś **teorii** polega na tym, że znajdujemy cechy wspólne w wydzielonej klasie i tymi wspólnymi cechami opisujemy ją i tłumaczymy. *Zabieg ten* – jak tłumaczy Władysław Tatarkiewicz – *może być wykonywany na różne sposoby i gdy jeden sposób okazuje się niefortunny, próbujemy innych. Toteż historia teorii jest nie tyle historią korekt, ile historią coraz to nowych prób* [W. Tatarkiewicz 1975].

² Z opisu do wystawy

2.1. Akcja miejsca i czasu jako paradygmat przekraczania subiektywności

Zagadnienie czasu w założeniach programowych Agregatorium stanowi jeden z trzech filarów razem z miejscem i akcją. Zawiera się także w motcie, w stwierdzeniu: z *szybkością światła*, które odwołuje się do czasoprzestrzeni mierzonej czasem rozprzestrzeniania się światła jako wartości bezwzględnej, której zostaje przeciwstawiony w świadomym akcie działania myśl/twórca/dzieło; *miesza się z materią i czasem na chwilę działania*. Powstające dzieło architektoniczne i artystyczne ma w sobie ekwiwalent lub jest reprezentantem ponadczasowości.

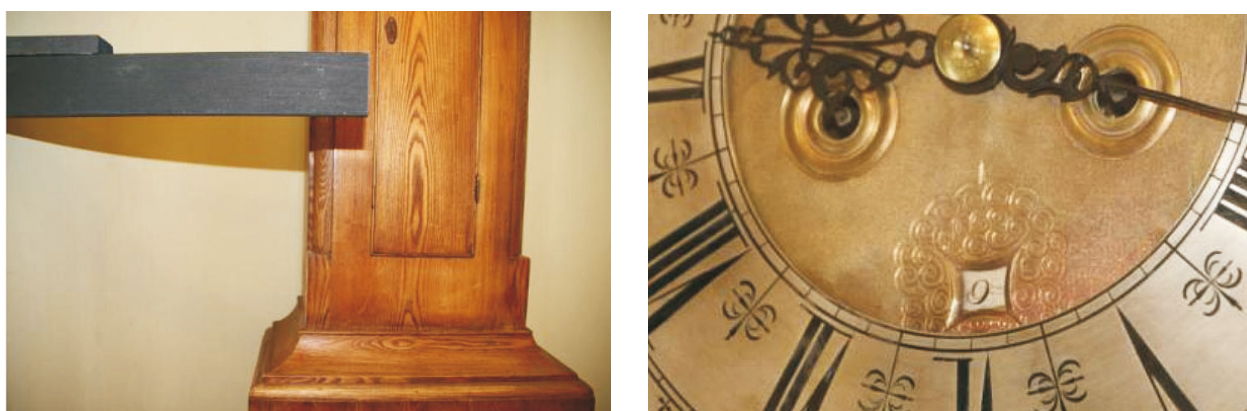
Przykład pracy Aleksandry Gieragi pt. *Stan Umysłu* można określić jako przedmiot, za pomocą którego dokonuje się badanie rzeczywistości. Sama autorka komentuje go następująco:

„Obiekt ten odpowiada na cyklicznie odnawiane przeze mnie pytanie dotyczące formy, znaczenia i oddziaływania obrazu. Stawiam także jedno z najprostszych z możliwych pytań, a mianowicie, czym obecnie jest dla mnie obraz. Uzyskane „odpowiedzi” są moją prywatną aktualizacją pojęcia obraz”².

Struktura obrazu wpisana w kontekst dostarcza Gieradze nowych informacji wizualnych. Prezentowany na wystawie obiekt stał się fragmentem aranżacji sąsiadującym z eksponatem wyposażenia pałacu – zegarem stojącym w konsze, razem z obrazem Anny Marii Kramm po drugiej stronie tworzą agregację. Ich indywidualne cechy: kwadrat tarczy zegara i obrazu – kąt prosty, element wspólny: *Stan Umysłu* i konieczność zaistnienia kwadratu oraz jednej z czterech możliwości zmiennego układu wskazówek upływającego czasu na tarczy. Wspólna czerń płaszczyzny pola obrazu Kramm i obiektu Gieragi, czarny kwadrat – antynomia braku informacji w stosunku do użytkarnego pola – zegara. Na sąsiedniej ścianie czerwony prostokątny obraz Anny Marii Kramm spina dwa historyczne obrazy portretowe kłamarą współczesnego oddziaływania i rozumienia funkcji malarstwa pikturalnie zredukowanego do właściwości emanacji równomiernie pokrytej powierzchni samoopisującego się za pomocą koloru obrazu. Obrazy pochodzą ze zbioru *Cytaty i odwołania*. Dialog młodych profesorek, radykalnych w odrzuceniu zbędnego balastu środków formalnych, ograniczonych do widzialnego minimum: konstrukcji i płaszczyzny. Wspólny przekaz oddziaływania obrazu i sposobów artykulacji przywołuje twórczość francuskiego malarza: z o r g a n i z o w a n e g o s t a n u p l a s t y c z n e j i n t e n s y w n o ś c i [F. Leger 1970].

Ryc. 20 i 21. Fragmenty obiektu malarskiego Aleksandry Gieragi pt. *Stan Umysłu* stanowią kontynuację wertykalnych rytmów framugi drzwi pałacu, a przez kontrast biel–czerni, połysk–chropowatość/matowość, stanowią kontinuum czasoprzestrzenne potencjalnej destrukcji drewna, a przede wszystkim są manifestacją estetyczną do panującego w tej sali pałacu estetycznego blichtru niektórych elementów wystroju wnętrza, które próbują naśladować oryginalne przedmioty z epoki klasycyzmu

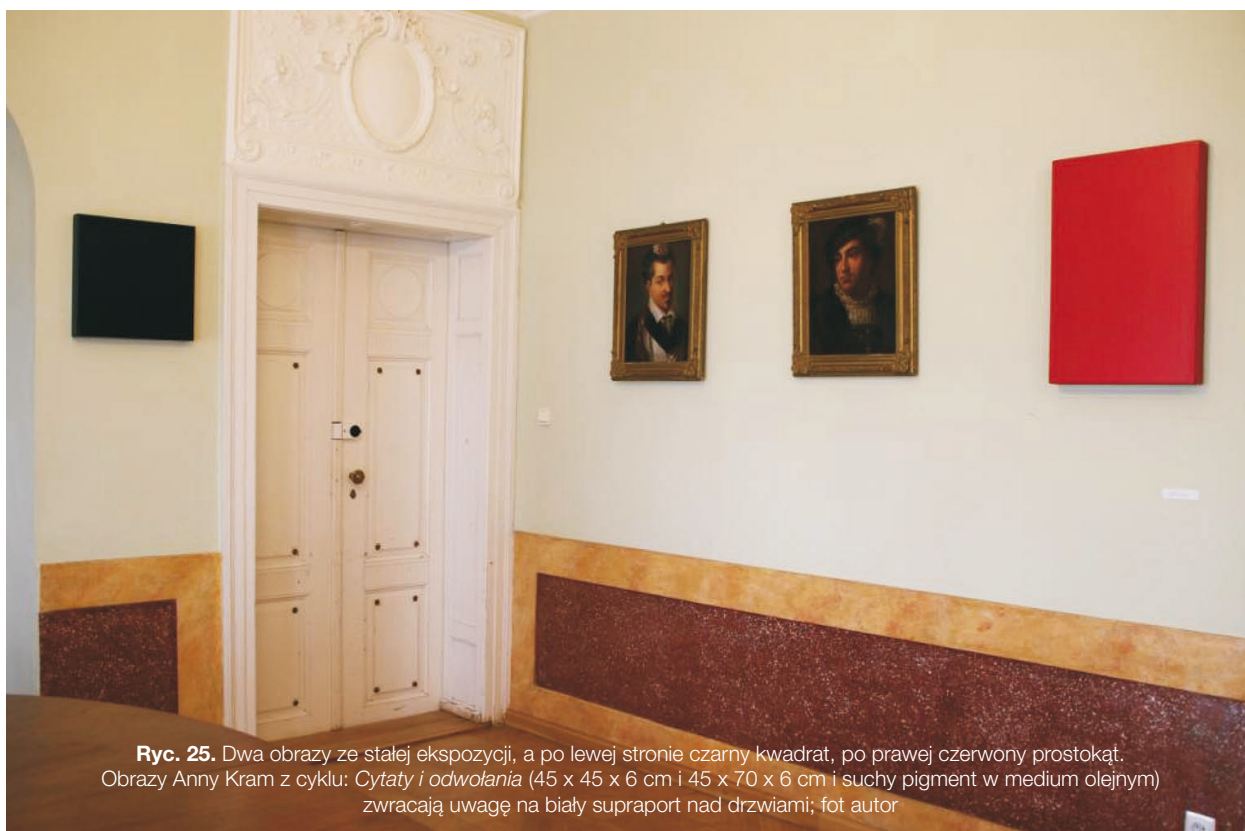

Ryc. 22 i 23. Po lewej stronie: surowy, sztywny kąt prosty – fragmenty obiektu malarskiego Aleksandry Gieragi pt. *Stan Umysłu*, korespondującego ze zmiennym układem wskazówek zabytkowego zegara; fot. autor

Ryc. 24. Czasowy tryptyk: zegar ustawiony w konsze, po lewej stronie obiekt malarski Aleksandry Gieragi pt. *Stan Umysłu* (70 x 190 x 4 cm, drewno, akryl), po prawej – obraz Anny Kram z cyklu: *Cytaty i odwołania* (45 x 45 x 6 cm, suchy pigment w medium olejnym); fot. autor

Ryc. 25. Dwa obrazy ze stałej ekspozycji, a po lewej stronie czarny kwadrat, po prawej czerwony prostokąt. Obrazy Anny Kram z cyklu: *Cytaty i odwołania* (45 x 45 x 6 cm i 45 x 70 x 6 cm i suchy pigment w medium olejnym) zwracają uwagę na biały supraport nad drzwiami; fot. autor

Ryc. 26. Obrazy czerwony i biały prostokąt – obrazy Anny Kramm z cyklu: *Cytaty i odwołania* (45 x 70 x 6 cm i suchy pigment w medium olejnym) korespondują z białym supraportem nad drzwiami w tle; w rotundzie instalacja Anki Leśniak dedykowana Zofii Skórzewskiej. Przy otwartych drzwiach obraz Andrzeja Macieja Łubowskiego z cyklu *Okna* (100 x 70 cm, olej); fot. autor

Inny dialog dotyczący geometrii i światła miał miejsce w przyziemiu pałacu w kaplicy ozdobionej dwoma witrażami z przełomu XIX i XX wieku z przedstawieniami w tondach Maryi i Jezusa, w której ustawiono na osi wejścia, na metalowym stelażu na wysokości wzroku szklaną taflę pt. *Głębia*. Widz oglądając fakturalny, wykonany w technice fusingu szklany obraz, zredukowany do koła wpisanego w kwadrat, widział także kolorowy witraż oparty na tej samej zasadzie kompozycyjnej. Praca Kostrzewskiej oddziaływała jak soczewka, w której kumulowały się optyczne zjawiska światła – efekt historycznych witraży. A zaistniały dialog i agregacja odnosiły się do sakralnych kodów kulturowych zarówno przez archetypiczność użytych geometrycznych figur, jak i postaciowych przedstawień synergicznie wzmocnionych wizualnym przekazem sacrum.

Aspekt doświadczenia agregacji: czasu, miejsca i akcji wymaga bezwzględnego osobistego zaangażowania. Tego typu doświadczenie, najpełniejsze w esencjonalności opisu i zakresu indywidualnej relacji z czasem, prezentuje Roman Ingarden, którego wykładnia stała się dla autora Agregatorium fundamentalna:

„Przezwyciężam więc czas przez to, że żyję w sposób naturalny i pierwotny tak, iż nie czuję się ograniczony przez granice teraźniejszości, że je stale przekraczam. Ja – ten, który jestem transcendentny w stosunku do ulotnych przeżyć świadomych – transcendentuję stale to, co istnieje w każdorazowej teraźniejszości, jak gdyby w jakiś sposób istniało nie tylko to, co teraźniejsze, ale i to, co przeszłe, i to, co przyszłe. W tym właśnie m.in. przejawia się zjawiskowy charakter czasu: jest on takim sposobem pojawiania się rzeczywistości, który umożliwia mi wędrówkę po jakby wszechstronniejszej rzeczywistości” [R. Ingarden 1987].

Żeby spełnić warunek życia w sposób naturalny, należy znaleźć miejsce, które tworzy przestrzeń do koncelebrowania tegoż stanu, do prowadzenia obserwacji, bycia z innymi i zapisu wspólnych wniosków. Można powiedzieć, że takim miejscem jest Lubostroń, stworzony zarówno do przeżywania cudownej egzystencji, jak i dla wyższego wspólnego dobra.

Intencja zaproszenia naukowców, artystów i architektów w okresie wakacyjnym do Lubostroń na sympozjum jest zbieżna z następującym stwierdzeniem:

Ryc. 27, 28 i 29. Pałac w Lubostroni, kaplica, relief szklany Ewy Kostrzewskiej pt. *Głębia* (80 x 80 cm, szkło fusing), w tle witraże: Najświętszego Serca Jezusa i Niepokalanego Serca Najświętszej Maryi Panny; fot autor

Dlatego Mędrzy starożytni udawali się często na wieś, gdzie odwiedzani przez znacznych przyjaciół i krewnych, posiadając domy z ogrodami, fontannami i podobnymi umilającymi życie urządzeniami, nade wszystko zaś własną cnotę, mogli swobodnie wieść życie tak szczęśliwe, jakie tylko osiągnąć można tu na ziemi [A. Palladio 1985].

Nazwa wymyślona przez inwestora budowy pałacu w Lubostroniu jest samodefiniująca i samostanowiąca dla tego wybitnego dzieła architektury klasycystycznej, które wiąże w swojej formie projektowej upodobanie do harmonii w otwartej relacji do czterech stron świata, ale także kontemplacji tu i teraz. Archetyp sztuki sakralnej, zawarty w relacji geometrycznej kompozycji koła wpisanego w kwadrat, podkreślony kopułą, nawiązującą do Panteonu, Hagii Sophii, Bazyliki św. Piotra czy Villa Rotonda, w wymiarze egzystencjonalnym emanuje spokojem i obecnością odczytywaną emocjonalnie poprzez ekwiwalent piękna, na który składają się elementy tradycji centralnego planu architektonicznego, ale także usytuowania pałacu i założenia parkowego (wykład inaugurujący dr hab. inż. arch. Teresy Bardzińskiej-Bonenberg, prof. UAP omawiał reprezentatywne przykłady w kontekście pałacu w Lubostroniu). Jak piszą autorzy monografii o opisywanym miejscu i budowlu:

Nie sposób określić, kto był inspiratorem palladiańskiej stylistyki architektonicznej, wzorowanej na architekturze Villa Capra w Vicenzy. Być może Zawadzki, architekt królewski wykształcony w Italii, zatrudniony przez Fryderyka Skórzewskiego do budowy rezydencji, być może sam Fryderyk Skórzewski, podróżujący do Anglii i Francji, studiujący architekturę i sztukę europejską [M. Świątkowski, K. Balik 2018].

Przybywając do Lubostronia, autor idei Agregatorium odczytał na nowo sentencję zawartą na fasadzie i postanowił ją dać jej drugie życie:

SIBI AMICITIAE ET POSTERIS MDCCC

Żeby zrozumieć architekturę pałacu w Lubostroniu, trzeba ją przeżyć, odczytać na miejscu, poznać z autopsji. Architekturę poświęconą zarówno pielęgnacji pamięci o micie szczęścia po utraconym raju/Arkadii, jak i o memoratywnym znaku/mauzoleum po utraconej ojczyźnie. Pałac i jego otoczenie wymagają społecznego współdziałania, jak założony sad/winnica, które owocują dla przyszłych pokoleń przez synergię z czerpania z jego kulturowo dojrzewających zasobów. Zadziwiająco zbieżne są opinie odwiedzających zarówno na temat pałacu w Lubostroniu, jak i Vicenzy, o której pisze architekt Andrea Palladio:

Tam wzniosłem budynek wedle podanego planu (...) Miejsce to jest jednym z najbardziej uroczych i przyjemnych, jakie można sobie wyobrazić, znajduje się bowiem na bardzo łagodnym stoku wzgórza (...). Ponieważ zatem na wszystkie strony rozciągają się piękne widoki, jedne bliższe, inne dalsze, a jeszcze inne sięgające widnokręgu, na wszystkich czterech fasadach umieściłem loggie... [A. Palladio 1985].

Kwestię dialogu architektury jako agregacji kodów kulturowych z tematem antycznej świątyni podejmuje aranżacja gabinetu z polichromiami Smuglewiczów. Dialog ów nastąpił przez dodanie pracy *Monument EUROPE* (Ryc. 19). Dzięki wykorzystaniu eksponatu muzealnego – drewnianego, rzeźbionego stolika, na którym umieszczono współczesną makietę, całość przywodzi na myśl rzeźbę Constantina Brancusiego *Kariatyda* (1914 i 1926). [F.T. Bach, M. Rowell, A. Temkin, C. Brancusi 1996]. Tytuł przywołuje motyw z pogranicza architektury i rzeźby z ateńskiego Akropolu. Rzeźba z 1926 roku wizualnie wykazuje więcej związków z pulpitem niż sylwetkami wyrzeźbionych kobiet. Wspólna pozostaje funkcja podtrzymywania. Łańcuch powiązań wykracza poza wyszukaną formę rzeźby, ale także poza tytułowy pierwowzór, tak jak zachodząca pomiędzy artefaktami zastanymi w gabinecie Smuglewiczów (i dodanym w ramach wystawy eksponatem Matusewicza) a lubostrońsko-palladiańskim pałacem projektu Stanisława Zawadzkiego, jak i wszystkimi innymi relacjami-utilitynymi zachodzącymi pomiędzy poszczególnymi pracami artystów a wnętrzami, detalami pałacu. Te ścisłe związki można porównać do wielu rzeźb rumuńskiego rzeźbiarza, w których podstawa/baza i znajdująca się na niej rzeźba stanowią formalną, nierozzerwalną całość. Wspomniana całość to stan, w którym zachodzi proces kulturotwórczy wymuszający interakcję-kontinuum, jednak pozbawiony dość oczywistych interpretacji. Taki zabieg pomaga dotrzeć do kwintesencji wewnętrznej struktury, którą inny artysta zapożycza do swojej, jak to zrobił Richard Serra w pracy *Duplicate (Cut Piece)*, 1970). Wychodząc od rysunkowej analizy *The Column of the Kiss* (1933) Constantina Brancusiego, doszedł do trzech pokrewnych kubicznych kształtów, jak do wzornika horyzontalnej formy i miary, wykonanych ze stali o wymiarach: 30,5 x 300 x 60,5 cm [D. Lemmy, C. Brancusi 2019]. Serra przesunął w swojej pracy sens archetypu pocałunków Brancusiego w kierunku antropomorficznej – aktywnej zasady sprawczej dla wszelkich budowli, jak i procesu budowania i tworzenia.

Można żywić nadzieję, że wśród ponad sześćdziesięciu prac zaszła taka agregacja/synergia z miejscem i pałacem, która będzie generować stałą energię do kontynuacji, a stan przejściowy, jakim było Agregatorium

torium, będzie mogło być rozwijane, tworząc spójną całość, tak jak rzeźba *Atlasa* Władysława Marcinkowskiego (Ryc. 1) wieńcząca kopułę opuszu pałacu projektu Stanisława Zawadzkiego w Lubostroniu.

PODSUMOWANIE

Praca prezentowała badania prowadzone na Wydziale Architektury Politechniki Poznańskiej w zakresie transformacji i kreacji nowych kodów kulturowych, współistniejących z wysokiej jakości przestrzenią architektoniczną pałacu projektu Stanisława Zawadzkiego w Lubostroniu oraz publicznej realizacji dzieła – wytworzenia związków formalnych, nowych wartości znaczeniowych, treści kontekstualnych w efekcie synergii agregacji i transformacji nowych kodów kulturowych w kontekście przestrzeni, dla wielu autorów poprzez uzupełnianie i rozszerzanie istniejącej historycznej struktury funkcjonalno-przestrzennej o nowe architektoniczno-urbanistyczne założenia czasowe – w trakcie trwania wystawy – elementy artefakty dialogu związane z percepcją i recepcją dzieł sztuki.

Zapis efektów badania koncentruje się na identyfikacji i klasyfikacji zaistniałych nowych związków formalnych w przestrzeni architektonicznej pałacu oraz oranżerii, implementacji komplementarnych form artystycznych do wyposażenia wnętrza. Każda z przestrzeni wystawienniczych i każde z wnętrz historycznych wytworzyło autonomiczny kod plastyczny o cechach innowacyjnych lub odtworzonych/przywracanych kodów kulturowych – zamieszczone przykłady realizacji plastycznych są zaledwie sygnałem o zaistniałym multimedialnym dorobku wystawienniczym i artystycznym agregacji.

Przeprowadzono ocenę i klasyfikację relacji pod kątem wielowarstwowej znaczeniowo-wizualnej,

transkulturowej i intermedialnej agregacji – procesu twórczego – oraz percepcji i recepcji walorów estetyczno-wizualnych, która obecnie podlega procesowi opracowania szczegółowego i tworzenia struktury równoległej kodów kulturowych do pałacu autorstwa Stanisława Zawadzkiego. W drugiej części badawczej (podsumowującej) analizowany był wpływ sztuki na kreację wysokiej jakości przestrzeni architektonicznej i otoczenia w obszarze historycznego zespołu pałacowego w Lubostroniu.

LITERATURA

1. **Bach F.T., Rowell M., Temkin A., Brancusi C. (1996)**, *Philadelphia Museum of Art./The MIT Press*, Cambridge Massachusetts, London, s. 235–236.
2. **Ingarden R. (1987)**, *Książeczka o Człowieku*, Wydawnictwo Literackie, Kraków, s. 48.
3. **Leger F. (1970)**, *Funkcje Malarstwa*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa, s. 64.
4. **Lemmy D., Brancusi C. (2019)**, *Sublimation of form, Europalia Arts Festival Romania*, Snoeck Publishers, Brussels, s. 182.
5. **Matusewicz T. (2003)**, *W poszukiwaniu Utraconej Formy*, Wydawnictwo Galerii Miejskiej Arsenal, Poznań, s. 16.
6. **Matusewicz T. (2019)**, *Założenia Programowe Agregatorium*, [www. agregatorium.put.poznan.pl](http://www.agregatorium.put.poznan.pl) [dostęp: 08.09.2021].
7. **Palladio A. (1985)**, *Cztery Księgi o Architekturze [w:] Teoretycy, pisarze i artyści o sztuce, 1500–1600*, wybór i oprac. J. Białostocki, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, ss. 282, 284.
8. **Świątkowski M., Balik K. (2018)**, *Lubostroń, Historia ogrodu i parku w majątku hrabiów Skórzewskich*, pałac w Lubostroniu, Lubostroń, s. 33.
9. **Tatarkiewicz W. (1975)**, *Dzieje Sześciu Pojęć*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, ss. 340, 395.